

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (четвърти състав)

29 юли 2019 година*

„Преюдициално запитване — Обществени поръчки — Процедури за преразглеждане — Директива 89/665/ЕИО — Директива 92/13/ЕИО — Право на ефективна съдебна защита — Принципи на ефективност и равностойност — Искания за отмяна на влезли в сила съдебни решения, които нарушават правото на Съюза — Отговорност на държавите членки при нарушаване на правото на Съюза от националните съдилища — Определяне на вредата, за която може да се получи обезщетение“

По дело C-620/17

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Székesfehérvári Törvényszék (съд на Секешфехервар, Унгария) с акт от 24 октомври 2017 г., постъпил в Съда на 2 ноември 2017 г., в рамките на производство по дело

Hochtief Solutions AG Magyarországi Fióktelepe

срещу

Fővárosi Törvényszék,

СЪДЪТ (четвърти състав),

състоящ се от: М. Vilaras (докладчик), председател на състава, К. Jürimäe, D. Šváby, S. Rodin и N. Piçarra, съдии,

генерален адвокат: М. Bobek,

секретар: I. Illéssy, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 21 ноември 2018 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за Hochtief Solutions AG Magyarországi Fióktelepe, от G. M. Tóth и I. Varga, ügyvédek,
- за Fővárosi Törvényszék, от H. Vörös и K. Bóke, в качеството на представители, и от G. Barabás, bíró,
- за унгарското правителство, от M. Z. Fehér и G. Koós, в качеството на представители,

* Език на производството: унгарски.

- за гръцкото правителство, от М. Tassopoulou, D. Tsagkaraki и G. Papadaki, в качеството на представители,
- за полското правителство, от В. Majczyna, в качеството на представител,
- за Европейската комисия, от А. Tokár, Н. Krämer и Р. Ondrůšek, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 30 април 2019 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 4, параграф 3 ДЕС, на член 19, параграф 1, втора алинея ДФЕС, на член 49 ДФЕС, на член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз, на Директива 89/665/ЕИО на Съвета от 21 декември 1989 година относно координирането на законовите, подзаконовите и административните разпоредби, отнасящи се до прилагането на производства по обжалване при възлагането на обществени поръчки за доставки и за строителство (ОВ L 395, 1989 г., стр. 33; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 1, стр. 237), изменена с Директива 2007/66/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2007 г. (ОВ L 335, 2007 г., стр. 31) (наричана по-нататък „Директива 89/665“), на Директива 92/13/ЕИО на Съвета от 25 февруари 1992 година относно координирането на законовите, подзаконовите и административните разпоредби относно прилагането на правилата на Общността по възлагане на обществени поръчки на субекти, извършващи дейност във водния, енергийния, транспортния и телекомуникационния сектор (ОВ L 76, 1992 г., стр. 14; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 2, стр. 43), изменена с Директива 2007/66 (наричана по-нататък „Директива 92/13“), на Директива 93/37/ЕИО на Съвета от 14 юни 1993 година относно координирането на процедурите за възлагане на обществени поръчки за строителство (ОВ L 199, 1993 г., стр. 54), както и на принципите на предимство, равностойност и ефективност на правото на Съюза.
- 2 Това запитване е отправено в рамките на спор между Hochtief Solutions AG Magyarországi Fióktelepe (наричано по-нататък „Hochtief Solutions“) и Fővárosi Törvényszék (Градски съд Будапеща, Унгария) относно вреди, които се твърди, че този съд е причинил при изпълнение на правораздавателните си функции на Hochtief Solutions.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Член 1, параграф 1, трета алинея и параграф 3 от Директива 89/665, който е формулиран по почти същия начин като член 1, параграф 1, трета алинея и параграф 3 от Директива 92/13, предвижда:
„1. [...]

Държавите членки предприемат необходимите мерки, за да осигурят, че по отношение на обществените поръчки, попадащи в приложното поле на Директива 2004/18/ЕО [на Европейския парламент и на Съвета от 31 март 2004 година относно координирането на процедурите за възлагане на обществени поръчки за строителство, доставки и услуги (ОВ L 134,

2004 г., стр. 114; Специално издание на български език, глава 6, том 8, стр. 116 и поправка в ОВ L 182, 2008 г., стр. 282)], решения, взети от възлагащите органи, могат да бъдат ефективно преразглеждани, и по-специално възможно най-бързо в съответствие с условията, предвидени в членове 2—2е от настоящата директива, на основание, че тези решения са нарушили правото на [Съюза] в областта на обществените поръчки или националните норми, транспониращи това право.

[...]

3. Държавите членки гарантират достъпност до процедурите по преразглеждане съгласно подробни разпоредби, които държавите членки могат да установят, най-малко за всяко лице, имащо или имало интерес от получаването на определена обществена поръчка и на което е нанесена или рискува да бъде нанесена вреда от твърдяно нарушение“.

4 Член 2, параграф 1 от Директива 89/665 гласи:

„Държавите членки гарантират, че мерките, приети относно процедурите за преразглеждане, уточнени в член 1, включват правомощия, които да позволяват:

- а) да се постановят временни мерки в най-кратки срокове и посредством [обезпечителни] процедури с цел да се поправи твърдяно нарушение или да се предотврати нанасянето на допълнителни вреди на засегнатите интереси, включително мерки за спиране или за да се осигури спирането на процедурата за възлагане на обществена поръчка, или за изпълнението на всяко решение, взето от възлагащия орган;
- б) да се отменят или да се осигури отмяната на решения, взети неправомерно, включително премахването на дискриминационните технически, икономически или финансови спецификации в поканата за представяне на оферти, в документите за възлагането на поръчката или във всеки друг документ, свързан с процедурата за възлагане на поръчката;
- в) да се обезщетят лицата, на които е нанесена вреда вследствие на нарушение.

[...]“.

5 Член 2, параграф 1 от Директива 92/13 предвижда:

„Държавите членки гарантират, че предприетите мерки, относно процедурите за преразглеждане, определени в член 1, ще включват разпоредби относно правомощията:

било

- а) да се предприемат, при първа възможност и чрез [обезпечителна] процедура, временни мерки с оглед премахване на предполагаемото нарушение или предотвратяването на по-нататъшно увреждане на засегнатите интереси, включително мерки за спирането или имащи за последица спирането на процедурата по възлагане на обществена поръчка или изпълнението на всяко решение, взето от възложителя;

и

- б) да се отмени или да се осигури отмяната на противозаконно взетите решения, включително премахването на дискриминационните технически, икономически или финансови условия в обявлението за обществената поръчка, периодичното указателно обявление, обявлението

относно съществуването на система от изисквания, поканата за представяне на оферта, документите за обществена поръчка или всякакви други документи, свързани с въпросната процедура по възлагане;

било

- в) да се предприемат, при първа възможност, ако е възможно чрез [обезпечителни] процедури и ако е наложително чрез окончателна процедура по същество, мерки, различни от тези, предвидени в букви а) и б), с цел отстраняване на всяко установено нарушение и предотвратяване на увреждането на засегнатите интереси; и по-специално издаването на заповед за изплащането на определена сума, в случаите когато нарушението не е било отстранено или предотвратено.

Държавите членки могат да направят този избор или за всички възложители или за категории от субекти, определени въз основа на обективни критерии, като при всички случаи запазва[т] ефективността на мерките, които са били установени с оглед предотвратяването на увреждането на засегнатите интереси;

- г) и, като и в двата горепосочени случая, да присъди обезщетение на лицата, които са били увредени от нарушението.

Когато исквете за вреди са предявени на основание незаконосъобразност на решението, държавите членки могат в случаите, когато вътрешното им право го изисква и предвижда съществуването на органи, имащи необходимите правомощия, да предвидят[, че оспореното решение първо трябва да се отмени или обяви за незаконосъобразно]“.

Унгарското право

- 6 Член 260 от polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Закон № III от 1952 г. за приемане на Граждански процесуален кодекс, наричан по-нататък „Гражданският процесуален кодекс“) предвижда:

„1. Отмяна на влязло в сила съдебно решение може да се иска, когато

- а) страната представи факти или доказателства или влязло в сила съдебно или административно решение, които съдът не е взел предвид в предходното производство, при условие че вземането им предвид е щяло да бъде от полза за тази страна;

[...]

2. В съответствие с параграф 1, буква а) всяка от страните може да поиска отмяна на влязлото в сила съдебно решение само ако не по своя вина не е могла да представи в предходното производство посочените в молбата за отмяна факти, доказателства или решения“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

- 7 На 25 юли 2006 г. Észak-Dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság (Дирекция по защита на околната среда и управление на водите, Северна Заддунавска област, Унгария, наричана по-нататък „възлагащият орган“) публикува в *Официален вестник на Европейския съюз*, серия S, номер 139–149235, покана за представяне на оферти съгласно ускорената процедура, предвидена в глава IV от közbeszerzésekről szóló 2003. évi CXXIX. törvény (Закон № CXXIX от

2003 г. за обществените поръчки), във връзка с обществена поръчка за строителство, отнасяща се до изграждането на транспортни инфраструктури в интермодалния център на националното търговско пристанище Дьор-Дьонюун (Унгария).

- 8 В точка III.2.2 от поканата за представяне на оферти, отнасяща се до икономическото и финансовото състояние, е посочено, че „кандидат или подизпълнител [...], който е отчел повече от един отрицателен финансов резултат за последните три години, не изпълнява условията във връзка с икономическото и финансовото състояние“.
- 9 От акта за преюдициално запитване следва, че Hochtief Solutions, което не отговаря на този критерий, оспорва законосъобразността му пред Közbeszerzési Döntőbizottság (Арбитражна комисия за обществени поръчки, Унгария, наричана по-нататък „арбитражната комисия“), като изтъква, от една страна, че този критерий е дискриминационен, и от друга страна, че сам по себе си той не може да даде сведения за икономическото състояние на оферента.
- 10 Арбитражната комисия уважава частично жалбата на Hochtief Solutions и налага на възлагащия орган глоба в размер на 8 000 000 унгарски форинта (HUF) (около 24 500 EUR), без обаче да обяви посочения критерий за незаконосъобразен.
- 11 На 2 октомври 2006 г. Hochtief Solutions обжалва решението на арбитражната комисия пред Fővárosi Bíróság (Районен съд Будапеща, Унгария), който приема, че отразеният във финансовия отчет отрицателен резултат може да даде сведения за икономическото и финансовото състояние, и поради това отхвърля жалбата.
- 12 На 4 юни 2010 г. Hochtief Solutions подава въззивна жалба срещу първоинстанционното решение пред Fővárosi Ítéltábla (Окръжен апелативен съд Будапеща, Унгария), който решава да спре производството и да отправи преюдициално запитване до Съда.
- 13 С решение от 18 октомври 2012 г., Édukővizig и Hochtief Solutions Construction (C-218/11, EU:C:2012:643) Съдът приема по-специално че член 44, параграф 2 и член 47, параграф 1, буква б) от Директива 2004/18 трябва да се тълкуват в смисъл, че възлагащият орган има право да определи минимално изискване за икономическото и финансовото състояние въз основа на един или няколко показатели от финансовия отчет, при условие че същите действително могат да дадат сведения за състоянието на икономическия оператор и че това изискване е съобразено със значимостта на съответната поръчка, в смисъл че дава възможност обективно да се прецени дали съществува достатъчна икономическа и финансова основа за успешното изпълнение на поръчката, без все пак да надхвърля необходимото за постигането на тази цел, с уточнението че минималното изискване за икономическото и финансовото състояние по принцип не може да отпадне само поради това че изпълнението му трябва да бъде доказано въз основа на показател от финансовия отчет, по повод на който показател могат да съществуват различия между законодателствата в отделните държави членки.
- 14 С оглед на това решение на Съда Fővárosi Törvényszék (Градски съд Будапеща), който междувременно е заменил Fővárosi Ítéltábla (Окръжен апелативен съд Будапеща) потвърждава първоинстанционното решение, като приема, че критерият, който възлагащият орган е използвал, за да прецени икономическото и финансовото състояние, не е дискриминационен.
- 15 На 13 септември 2013 г. Hochtief Solutions подава пред Kúria (Върховен съд, Унгария) касационна жалба срещу решението на Fővárosi Törvényszék (Градски съд Будапеща), в която изтъква, че резултатът, отразен във финансовия отчет, не е в състояние да даде на възлагащия орган реална и обективна представа за икономическото и финансовото състояние на оферент. Освен това то иска Kúria (Върховен съд) да отправи ново преюдициално запитване до Съда.

- 16 С решение от 19 март 2014 г. Kúria (Върховен съд) обаче отхвърля жалбата, с мотива че това оплакване е просрочено, доколкото Hochtief Solutions е повдигнало този въпрос не в първоначалната си жалба, подадена по административен ред пред арбитражната комисия, а само в представеното впоследствие становище.
- 17 На 25 юли 2014 г. Hochtief Solutions подава пред Alkotmánybíróság (Конституционен съд, Унгария) конституционна жалба срещу решението на Kúria (Върховен съд), в която иска същото да бъде обявено за противоконституционно и да бъде отменено. Жалбата е отхвърлена като недопустима с определение от 9 февруари 2015 г.
- 18 Междувременно на 26 ноември 2014 г. Hochtief Solutions подава пред Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság (съд по административни и трудови дела Будапеща, Унгария) молба за отмяна на посоченото в точка 14 от настоящото решение влязло в сила решение на Fővárosi Törvényszék (Градски съд Будапеща).
- 19 Съгласно посоченото от запитващата юрисдикция, в подкрепа на искането си за отмяна Hochtief Solutions изтъква, че както въпросът дали отразеният във финансовия отчет резултат е показател, годен да даде сведения за икономическото и финансовото състояние на оферент, така и решението от 18 октомври 2012 г., Édukóvízig и Hochtief Solutions Construction (C-218/11, EU:C:2012:643) в крайна сметка изобщо не са били разгледани. Според Hochtief Solutions този пропуск представлява „факт“ по смисъла на член 260, параграф 1, буква а) от Гражданскопроцесуалния кодекс, който може да обоснове откриването на производство за отмяна на влязлото в сила решение на Fővárosi Törvényszék (Градски съд Будапеща). Като се основава по-специално на решение от 13 януари 2004 г., Kühne & Heitz (C-453/00, EU:C:2004:17, т. 26 и 27), Hochtief Solutions всъщност поддържа, че когато дадено решение на Съда не е могло да бъде взето предвид в главното производство, тъй като е било късно постановено, то може и трябва да бъде преценено в рамките на производство по отмяна на влязло в сила съдебно решение.
- 20 Макар Hochtief Solutions да иска от Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság (съд по административни и трудови дела Будапеща) да отправи до Съда преюдициално запитване относно въпросите, повдигнати в рамките на производството по отмяна на влязло в сила съдебно решение, този съд не уважава искането и отхвърля молбата за отмяна на влязло в сила съдебно решение, като приема, че посочените от Hochtief Solutions факти и доказателства не са нови.
- 21 Тогава Hochtief Solutions обжалва определението за отхвърляне на искането му за отмяна на влязло в сила съдебно решение пред Fővárosi Törvényszék (Градски съд Будапеща), като иска от последния, от една страна, да открие производство за отмяна на влязлото в сила съдебно решение и да разпреди разглеждане на спора по същество, и от друга страна, да сезира Съда с преюдициално запитване.
- 22 На 18 ноември 2015 г. Fővárosi Törvényszék (Градски съд Будапеща) се произнася с определение, което потвърждава определението, постановено от Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság (съд по административни и трудови дела Будапеща) като първа инстанция.
- 23 Тогава Hochtief Solutions сезира запитващата юрисдикция Székesfehérvári Törvényszék (съд на Секешфехервар, Унгария) с иск за обезщетение за вредите, които според него Fővárosi Törvényszék (Градски съд Будапеща) му е причинил при упражняване на правораздавателните си функции. В това отношение то изтъква, че не е успяло да издейства разглеждане, в съответствие с правото на Съюза, на фактите и обстоятелствата, на които се е позовало пред арбитражната комисия и в основното производство, но които не са били взети предвид нито от тази комисия, нито от съдилищата, които е сезирало. С това унгарските правоприлагащи органи изпразнили от съдържание правата, гарантирани от приложимите правни норми на Съюза.

24 При тези обстоятелства Székesfehérvári Törvényszék (съд на Секешфехервар) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

- „1) Следва ли основните принципи и разпоредби от правото на Съюза (по-конкретно член 4, параграф 3 ДЕС и изискването за еднакво тълкуване), съобразно тълкуването, дадено им от Съда на Европейския съюз, по-специално в решение [от 30 септември 2003 г., Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513)], да се тълкуват в смисъл, че отговорността на съд на държава членка, който се е произнесъл като последна инстанция с решение, с което се нарушава правото на Съюза, може да се ангажира единствено въз основа на националното право или на установените в националното право критерии? При отрицателен отговор, следва ли основните принципи и разпоредби от правото на Съюза, и по-специално трите критерия за ангажиране на отговорността на „държавата“, установени от Съда [в решение от 30 септември 2003 г., Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513)], да се тълкуват в смисъл, че наличието на предпоставките за отговорност на държава членка за нарушаване на правото на Съюза от страна на нейните съдилища трябва да се преценява въз основа на националното право?
- 2) Следва ли разпоредбите и основните принципи на правото на Съюза (по-конкретно член 4, параграф 3 ДЕС и изискването за ефективна съдебна защита), и по-специално решенията на Съда в областта на отговорността на държавите членки [от 19 ноември 1991 г., Francovich и др. (C-6/90 и C-9/90, EU:C:1991:428), от 5 март 1996 г., Brasserie du pêcheur и Factortame (C-46/93 и C-48/93, EU:C:1996:79), и от 30 септември 2003 г., Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513)], да се тълкуват в смисъл, че силата на пресъдено нещо на съдебните решения, постановени в нарушение на правото на Съюза от съдилищата на държава членка, които се произнасят като последна инстанция, изключва ангажирането на отговорността на държавата членка за вреди?
- 3) Като се имат предвид [Директива 89/665] и [Директива 92/13], приложими ли са за целите на правото на Съюза процедурата за преразглеждане при възлагане на обществени поръчки, които надвишават [...] прагове[те, установени от правото на Съюза], и съдебният контрол върху административни решения, приети в рамките на тази процедура? При утвърдителен отговор, приложими ли са правото на Съюза и практиката на Съда [по-специално решения от 13 януари 2004 г., Kühne & Heitz (C-453/00, EU:C:2004:17), и от 16 март 2006 г., Kapferer (C-234/04, EU:C:2006:178), и най-вече решение от 10 юли 2014 г., Impresa Pizzarotti (C-213/13, EU:C:2014:2067)] за установяване на необходимостта от допускане на отмяна на влязло съдебно решение като извънреден способ, който съгласно националното право може да бъде приложен в рамките на съдебния контрол върху административно решение, прието в процедура по преразглеждане в областта на обществените поръчки?
- 4) Следва ли директивите относно процедурите за преразглеждане при възлагане на обществени поръчки (по-конкретно [Директива 89/665] и [Директива 92/13]) да се тълкуват в смисъл, че съответства на тези директиви национална правна уредба, съгласно която националните съдилища, които разглеждат спора по главното производство, могат да не вземат предвид обстоятелство, което е подлежало на преценка съгласно приетото в решение на Съда, постановено по преюдициално запитване, отправено в производство по преразглеждане във връзка с обществена поръчка, но не е било взето предвид от националните съдилища, които са се произнесли по молбата за отмяна на влязлото в сила съдебно решение, постановено по спора в главното производство?
- 5) Следва ли — като се имат предвид по-специално [решения от 13 януари 2004 г., Kühne & Heitz (C-453/00, EU:C:2004:17), от 16 март 2006 г., Kapferer (C-234/04, EU:C:2006:178), от 12 февруари 2008 г., Kempfer (C-2/06, EU:C:2008:78), от 4 юни 2009 г., Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350), и от 10 юли 2014 г., Impresa Pizzarotti (C-213/13,

и 2007/66], да се тълкуват в смисъл, че допускат компетентните органи и съдилища, при явно незачитане на приложимото право на Съюза, да отхвърлят една след друга подадените от ищеца жалби срещу лишаването му от възможността да участва в процедура за възлагане на обществена поръчка, като се има предвид, че това е наложило, съобразно случая, изготвяне на редица документи, изискващо много време и средства, или участие в съдебни заседания, и че макар на теория наистина да съществува възможност за ангажиране на отговорността за вреди, причинени при изпълнение на правораздавателните функции, приложимото законодателство лишава ищеца от възможността да претендира по съдебен ред обезщетение за вредите, които е претърпял в резултат на неправомерните действия?

- 10) Следва ли принципите, изведени в решения [от 9 ноември 1983 г., *San Giorgio* (199/82, EU:C:1983:318), от 30 септември 2003 г., *Köbler* (C-224/01, EU:C:2003:513), и от 13 юни 2006 г., *Traghetti del Mediterraneo* (C-173/03, EU:C:2006:391)], да се тълкуват в смисъл, че не се дължи обезщетение за вреда, причинена в резултат на това, че в противоречие с установената практика на Съда, съдът на държава членка, който е разгледал делото като последна инстанция, не е допуснал поисканата своевременно от частноправния субект отмяна на влязло в сила съдебно решение, при която същият би могъл да претендира обезщетение за направените разноски?“.

По преюдициалните въпроси

Предварителни съображения

- 25 Както следва от акта за преюдициално запитване, спорът в главното производство се отнася до обезщетение за вредите, които Hochtief Solutions твърди, че е претърпяло поради посоченото в точка 22 от настоящото решение определение, с което Fővárosi Törvényszék (Градски съд Будапеща) като последна инстанция е потвърдил посоченото в точка 20 от настоящото решение определение на Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság (Съд по административни и трудови дела Будапеща), с което, от една страна, е отказано да бъде отправено преюдициално запитване до Съда, и от друга страна, е отхвърлено искането на Hochtief Solutions за отмяна на влязлото в сила решение на Fővárosi Törvényszék (Градски съд Будапеща), посочено в точка 14 от настоящото решение.
- 26 Следователно главното производство се отнася до това дали по този начин Fővárosi Törvényszék (Градски съд Будапеща) е извършил нарушение на правото на Съюза, което може да е основание за възникване на задължение за обезщетяване на Hochtief Solutions за вредите, които последното твърди, че е претърпяло поради това нарушение.
- 27 В този контекст запитващата юрисдикция трябва по-специално да разбере дали правото на Съюза трябва да се тълкува в смисъл, че при обстоятелства като тези в главното производство национален съд, сезиран с молба за отмяна на ползващо се със сила на пресъдено нещо решение, което е последващо спрямо решение на Съда, постановено съгласно член 267 ДФЕС в производството, по което е постановено ползващото се със сила на пресъдено нещо решение, е длъжен да уважи тази молба.
- 28 При разглеждането на преюдициалните въпроси трябва да се има предвид така очертеният контекст на спора по главното производство.

По допустимостта на седмия и осмия въпрос

- 29 Със седмия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска от Съда да се произнесе относно това дали съответстват на правото на Съюза национални процесуални разпоредби, уреждащи задължителното съдържание на жалба в областта на обществените поръчки, а с деветия си въпрос по същество иска да установи дали отхвърлянето една след друга, в нарушение на правото на Съюза, на жалбите, подавани от оферент, отстранен от процедура за възлагане на обществена поръчка, съответства на правото на Съюза.
- 30 В това отношение следва да се припомни, че съгласно постоянната съдебна практика процедурата, предвидена в член 267 ДФЕС, е инструмент за сътрудничество между Съда и националните юрисдикции. Следователно само националните юрисдикции, които са сезирани със спора и трябва да поемат отговорността за последващото му съдебно решаване, могат да преценят — предвид особеностите на всяко дело — както необходимостта от преюдициално решение, за да могат да се произнесат, така и релевантността на въпросите, които поставят на Съда. Ето защо, след като поставените от националните юрисдикции въпроси се отнасят до тълкуването на разпоредба от правото на Съюза, Съдът по принцип е длъжен да се произнесе (решение от 28 март 2019 г., Verlezza и др., C-487/17—C-489/17, EU:C:2019:270, т. 27 и 28 и цитираната съдебна практика).
- 31 Съдът обаче може да откаже да се произнесе по отправен от национална юрисдикция преюдициален въпрос, по-специално ако е съвсем очевидно, че исканото тълкуване на правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора в главното производство или когато проблемът е от хипотетично естество (решение от 28 март 2019 г., Verlezza и др., C-487/17—C-489/17, EU:C:2019:270, т. 29 и цитираната съдебна практика).
- 32 Седмият и деветият въпрос спадат именно към тази хипотеза. Всъщност е очевидно, че тези въпроси нямат никаква връзка с предмета на спора в главното производство, обобщен в точка 26 от настоящото решение, и следователно са хипотетични.
- 33 Ето защо седмият и деветият въпрос са недопустими.

По първия, втория, осмия и десетия въпрос

- 34 С тези въпроси, които следва да бъдат разгледани заедно, запитващата юрисдикция по същество иска да получи указания по-специално относно принципите, изведени от Съда в областта на отговорността на държава членка за вреди, причинени на частноправни субекти поради нарушение на правото на Съюза от национален съд, който се е произнесъл като последна инстанция. По същество запитващата юрисдикция иска да установи дали посочените принципи трябва да се тълкуват в смисъл, първо, че отговорността на съответната държава членка следва да се преценява въз основа на националното право, второ, че принципът на сила на пресъдено нещо не допуска да се приеме, че тази държава членка носи отговорност, трето, че е налице достатъчно съществено нарушение на правото на Съюза, когато съдът, който се е произнесъл като последна инстанция, е отказал да отправи повдигнат пред него въпрос за тълкуване на правото на Съюза до Съда, и четвърто, че тези принципи не допускат национална правна норма, която изключва от вредите, за които може да се получи обезщетение, разноските, направени от страна във връзка с разглежданото съдебно решение.
- 35 На първо място следва да се припомни, че що се отнася до условията за ангажиране на отговорността на държава членка за вредите, причинени на частноправни субекти с допуснати от нея нарушения на правото на Съюза, Съдът многократно е приемал, че увредените частноправни субекти имат право на обезщетение при наличието на три условия, а именно предмет на нарушената правна норма на Съюза да е предоставянето на права на частноправните

- 42 За да се определи дали е налице достатъчно съществено нарушение на правото на Съюза, националният съд, който е сезиран с иск за обезщетение, следва да се отчете всички особености на случая, който е отнесен за разглеждане до него. Сред обстоятелствата, които могат да се вземат предвид в това отношение, са по-конкретно степента на яснота и прецизност на нарушената правна норма, обхватът на свободата на преценка, която нарушената норма предоставя на националните органи, умишленият или неумишлен характер на нарушението или причиняването на вредата, извинимият или неизвиним характер на евентуална грешка при прилагане на правото, обстоятелството, че действия на институция на Съюза може евентуално да са допринесли за приемане или запазване на национални мерки или практики, нарушаващи правото на Съюза, както и неизпълнението от съответния национален съд на задължението му за отправяне на преюдициално запитване по член 267, трета алинея ДФЕС (вж. в този смисъл решения от 5 март 1996 г., *Brasserie du pêcheur* и *Factortame*, C-46/93 и C-48/93, EU:C:1996:79, т. 56, от 30 септември 2003 г., *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, т. 54 и 55 и от 28 юли 2016 г., *Tomášová*, C-168/15, EU:C:2016:602, т. 25).
- 43 При всички положения нарушението на правото на Съюза е достатъчно съществено, когато е извършено при явно несъобразяване с практиката на Съда в съответната област (решения от 30 септември 2003 г., *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, т. 56, от 25 ноември 2010 г., *Fuß*, C-429/09, EU:C:2010:717, т. 52 и от 28 юли 2016 г., *Tomášová*, C-168/15, EU:C:2016:602, т. 26).
- 44 Що се отнася до спора в главното производство, запитващата юрисдикция е тази, която, като вземе предвид всички особености на разглеждания в главното производство случай, трябва да прецени дали с определението, посочено в точка 22 от настоящото решение, *Fővárosi Törvényszék* (Градски съд Будапеща) е извършил достатъчно съществено нарушение на правото на Съюза, като явно не се е съобразил с приложимото право на Съюза, включително с относимата практика на Съда, и по-специално с решение от 18 октомври 2012 г., *Édukövízig* и *Hochtief Construction* (C-218/11, EU:C:2012:643).
- 45 На четвърто място, когато са изпълнени условията, припомнени в точка 35 от настоящото решение, държавата членка е длъжна да отстрани последиците от причинените вреди по реда на националното право в областта на отговорността, като се има предвид, че установените от националните законодателства условия във връзка с поправянето на вредите не трябва да бъдат по-неблагоприятни от условията при подобни вътрешноправни иски (принцип на равностойност), нито да бъдат уредени по начин, който прави получаването на обезщетение практически невъзможно или прекомерно трудно (принцип на ефективност) (вж. в този смисъл решения от 5 март 1996 г., *Brasserie du pêcheur* и *Factortame*, C-46/93 и C-48/93, EU:C:1996:79, т. 67, от 30 септември 2003 г., *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, т. 58 и от 28 юли 2016 г., *Tomášová*, C-168/15, EU:C:2016:602, т. 38).
- 46 В това отношение от практиката на Съда следва, че обезщетението за вредите, причинени на частноправни субекти от нарушения на правото на Съюза, трябва да бъде подходящо за поправяне на претърпяната вреда, така че да осигури ефективна защита на правата им (вж. в този смисъл решения от 5 март 1996 г., *Brasserie du pêcheur* и *Factortame*, C-46/93 и C-48/93, EU:C:1996:79, т. 82 и от 25 ноември 2010 г., *Fuß*, C-429/09, EU:C:2010:717, т. 92).
- 47 Национална правна норма, по силата на която в случай на ангажиране на отговорността на държава членка за вреди, причинени от нарушаване на правна норма на Съюза с решение на съд на тази държава, който се е произнесъл като последна инстанция, разноските на една от страните във връзка с това решение по принцип се изключват от вредите, за които е възможно да се получи обезщетение, може да направи прекомерно трудно или дори практически невъзможно получаването на подходящо обезщетение за претърпените от тази страна вреди.

48 Като се има предвид изложеното по-горе, на първия, втория, осмия и десетия въпрос следва да се отговори, че отговорността на държава членка за вреди, причинени от нарушаващо правна норма на Съюза решение на национален съд, който се е произнесъл като последна инстанция, се ангажира при условията, посочени от Съда по-специално в точка 51 от решение от 30 септември 2003 г., Köbler (C-224/01, EU:C:2003:513), без това да изключва възможността отговорността на тази държава да бъде ангажирана въз основа на националното право при по-малко ограничителни условия. Тази отговорност не се изключва от обстоятелството, че решението на националния съд е придобило сила на пресъдено нещо. При ангажирането на тази отговорност задача на националния съд, сезиран с иска за обезщетение, е да прецени, като вземе предвид всички особености на разглеждания случай, дали националният съд, който се е произнесъл като последна инстанция, е допуснал достатъчно съществено нарушение на правото на Съюза, като явно не се е съобразил с приложимото право на Съюза, включително с относимата практика на Съда. Правото на Съюза обаче не допуска национална правна норма, която в такъв случай по принцип изключва от вредите, за които може да се получи обезщетение, направените от страна разноски във връзка с решението на националния съд, от което са произтекли вредите.

По третия, четвъртия, петия и шестия въпрос

49 Като се има предвид контекстът на главното производство, припомнен в точки 26 и 27 от настоящото решение, третият, четвъртият, петият и шестият въпрос следва да се схващат в смисъл, че запитващата юрисдикция по същество иска Съдът да установи дали правото на Съюза — и по-специално Директива 89/665 и Директива 92/13, както и принципите на равностойност и ефективност — трябва да се тълкува в смисъл, че допуска правна уредба на държава членка, която не разрешава да се отмени ползващо се със сила на пресъдено нещо решение на съд на посочената държава членка, който се е произнесъл по жалба срещу акт на възлагащ орган, без да обсъди въпрос, който е трябвало да бъде разгледан съгласно постановено преди това решение на Съда по преюдициално запитване, отправено в производството по жалбата.

50 В това отношение следва да се припомни, че член 1, параграф 1 от Директива 89/665 и член 1, параграф 1 от Директива 92/13 налагат на държавите членки задължението да приемат необходимите мерки, за да гарантират, че решенията, взети от възлагащите органи в областта на обществените поръчки, попадащи в приложното поле на тези директиви, могат да бъдат ефективно и особено възможно най-бързо преразглеждани, с мотива че тези решения са нарушили правото на Съюза в областта на обществените поръчки или националните норми, транспониращи това право (решение от 15 септември 2016 г., Star Storage и др., C-439/14 и C-488/14, EU:C:2016:688, т. 39).

51 Така тези разпоредби, които са предназначени да защитят икономическите оператори от произвола на възлагащия орган, целят да се осигури наличието на ефективни процедури за преразглеждане във всички държави членки, за да се гарантира ефективното прилагане на правилата на Съюза в областта на възлагането на обществени поръчки, по-специално на етап, на който нарушенията все още могат да бъдат отстранени (решение от 15 септември 2016 г., Star Storage и др., C-439/14 и C-488/14, EU:C:2016:688, т. 41 и цитираната съдебна практика).

52 Нито Директива 89/665, нито Директива 92/13 съдържат разпоредби, уреждащи конкретно условията, при които тези процесуални средства за защита могат да бъдат упражнени. Тези директиви съдържат само разпоредби, установяващи минималните условия, на които трябва да отговарят процедурите за преразглеждане, въведени в националните правни системи, за да се гарантира спазването на предписанията на правото на Съюза в областта на обществените поръчки (вж. в този смисъл решение от 15 септември 2016 г., Star Storage и др., C-439/14 и C-488/14, EU:C:2016:688, т. 42).

- 53 В случая от сведенията, предоставени от запитващата юрисдикция, следва, че в унгарското процесуално право отмяната на влязло в сила съдебно решение по член 260 от Гражданскопроцесуалния кодекс е извънреден способ, позволяващ, когато са изпълнени установените в тази разпоредба условия, да се оспори силата на пресъдено нещо на влязло в сила съдебно решение.
- 54 Следва обаче да се припомни важноста на принципа на силата на пресъдено нещо както в правния ред на Съюза, така и в националните правни системи. Действително с цел да се гарантира както стабилността на правото и на правоотношенията, така и доброто правораздаване, е важно съдебните решения, които са влезли в сила след изчерпване на възможностите или изтичане на сроковете за обжалване, да не могат повече да бъдат оспорвани (решения от 10 юли 2014 г., *Impresa Pizzarotti*, C-213/13, EU:C:2014:2067, т. 58 и от 6 октомври 2015 г., *Târșia*, C-69/14, EU:C:2015:662, т. 28).
- 55 Следователно правото на Съюза не задължава националния съд да не приложи вътрешноправните процесуални норми, съгласно които даден съдебен акт се ползва със сила на пресъдено нещо, дори ако това би позволило да се отстранят последиците от вътрешно правоотношение, което не съответства на това право (решения от 10 юли 2014 г., *Impresa Pizzarotti*, C-213/13, EU:C:2014:2067, т. 59 и от 6 октомври 2015 г., *Târșia*, C-69/14, EU:C:2015:662, т. 29).
- 56 Всъщност е постановено, че в правото на Съюза няма изискване, съгласно което съдебният орган по принцип да е длъжен да отмени своето ползващо се със сила на пресъдено нещо решение, за да вземе предвид направено от Съда тълкуване на релевантна разпоредба от това право (вж. в този смисъл решения от 10 юли 2014 г., *Impresa Pizzarotti*, C-213/13, EU:C:2014:2067, т. 60 и от 6 октомври 2015 г., *Târșia*, C-69/14, EU:C:2015:662, т. 38).
- 57 Посоченото от запитващата юрисдикция решение от 13 януари 2004 г., *Kühne & Heitz* (C-453/00, EU:C:2004:17), не може да обори тази констатация.
- 58 Всъщност от това решение следва, че принципът на лоялно сътрудничество, закрепен в член 4, параграф 3 ДЕС, задължава административния орган, който е сезиран с искане в този смисъл, да преразгледа влязло в сила административно решение, за да отчете междуременно възприето от Съда релевантно тълкуване, когато съгласно националното право този орган е оправомощен да преразгледа това решение (решение от 13 януари 2004 г., *Kühne & Heitz*, C-453/00, EU:C:2004:17, т. 28).
- 59 Безспорно е обаче, че това съображение се отнася единствено до евентуалното преразглеждане на влязло в сила решение на административен орган, а не, както в случая, на съд.
- 60 В това отношение от практиката на Съда следва, че ако приложимите вътрешноправни процесуални норми предвиждат възможността при определени условия националният съд да отмени ползващо се със сила на пресъдено нещо съдебно решение, за да приведе положението, произтичащо от това решение, в съответствие с националното право, тази възможност трябва, съгласно принципите на равностойност и ефективност, да надделее, ако тези условия са налице, така че да бъде възстановено съответствието на това положение с правната уредба на Съюза (вж. в този смисъл решение от 10 юли 2014 г., *Impresa Pizzarotti*, C-213/13, EU:C:2014:2067, т. 62).
- 61 В случая от сведенията, предоставени от запитващата юрисдикция, следва, че съгласно член 260 от Гражданскопроцесуалния кодекс отмяна на влязло в сила съдебно решение може да се иска, когато дадена страна може по-специално да се позове на влязло в сила съдебно решение, което

По изложените съображения Съдът (четвърти състав) реши:

- 1) Отговорността на държава членка за вреди, причинени от нарушаващо правна норма на Съюза решение на национален съд, който се е произнесъл като последна инстанция, се ангажира при условията, посочени от Съда по-специално в точка 51 от решение от 30 септември 2003 г., *Köbler* (C-224/01, EU:C:2003:513), без това да изключва възможността отговорността на тази държава да бъде ангажирана въз основа на националното право при по-малко ограничителни условия. Тази отговорност не се изключва от обстоятелството, че решението на националния съд е придобило сила на пресъдено нещо. При ангажирането на тази отговорност задача на националния съд, сезиран с иска за обезщетение, е да прецени, като вземе предвид всички особености на разглеждания случай, дали националният съд, който се е произнесъл като последна инстанция, е допуснал достатъчно съществено нарушение на правото на Съюза, като явно не се е съобразил с приложимото право на Съюза, включително с относимата практика на Съда. Правото на Съюза обаче не допуска национална правна норма, която в такъв случай по принцип изключва от вредите, за които може да се получи обезщетение, направените от страна разноски във връзка с решението на националния съд, от което са произтекли вредите.
- 2) Правото на Съюза — и по-специално Директива 89/665/ЕИО на Съвета от 21 декември 1989 година относно координирането на законовите, подзаконовите и административните разпоредби, отнасящи се до прилагането на производства по обжалване при възлагането на обществени поръчки за доставки и за строителство, изменена с Директива 2007/66/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2007 г., и Директива 92/13/ЕИО на Съвета от 25 февруари 1992 година относно координирането на законовите, подзаконовите и административните разпоредби относно прилагането на правилата на Общността по възлагане на обществени поръчки на субекти, извършващи дейност във водния, енергийния, транспортния и телекомуникационния сектор, изменена с Директива 2007/66, както и принципите на равностойност и ефективност — трябва да се тълкува в смисъл, че допуска правна уредба на държава членка, която не разрешава да се отмени ползващо се със сила на пресъдено нещо решение на съд на посочената държава членка, който се е произнесъл по жалба срещу акт на възлагащ орган, без да обсъди въпрос, който е трябвало да бъде разгледан съгласно постановено преди това решение на Съда по преюдициално запитване, отправено в производството по жалбата. Ако обаче вътрешноправните процесуални норми предвиждат възможност националният съд да отмени ползващо се със сила на пресъдено нещо съдебно решение, за да приведе положението, произтичащо от това решение, в съответствие с предходно влязло в сила национално съдебно решение, което вече е било известно на съда, постановил решението, чиято отмяна се иска, и на страните по делото, по което е постановено последното, в съответствие с принципите на равностойност и ефективност тази възможност трябва при същите условия да надделее, за да се приведе положението в съответствие с правото на Съюза, съгласно тълкуването му в предходно решение на Съда.

Подписи